

ALUMNI

Analiza prejudiciului rezultat din pierderea unei șanse

**Anastasia Munteanu, student
Universitatea din Craiova
Facultatea de Drept**

De câte ori vi s-a întâmplat să pierdeți trenul sau autobuzul și astfel să ratați o întâlnire importantă care urma să decidă parcursul dvs. profesional sau poate vi s-a întâmplat împrejurarea nefastă ca într-o dimineață, neauzind alarma, să întârziati la cursa de avion și astfel să pierdeți vacanța planificată de atâta vreme? Cu siguranță, fiecare a încercat acest sentiment de regret și remușcare cauzat de pierderea a ceva mult dorit și așteptat.

Curios este că, de fapt, în fiecare zi ne sunt oferite zeci de șanse și posibilități, iar realizarea acestora depinde nu doar de perseverența de care dăm dovada, dar și de un ansamblu de factori străini voinței și puterii noastre. Aparent, în cazurile expuse mai sus, vinovați de cele întâmplate suntem chiar noi, totuși, o serie de factori externi, precum traficul intens sau o eventuală pană de curent care a debransat deșteptătorul, la care se adaugă alte circumstanțe nefericite, au creat premisele necesare pentru a rata întâlnirea și călătoria mult așteptate.

Din acest motiv, în cadrul prezentului articol ne propunem să elucidăm consecințele juridice care intervin atunci când asemenea șanse, dar și altele mult mai importante, sunt pierdute, însă de această dată ca urmare a conduitei culpabile a altor persoane.

Pierderea unei șanse este o instituție relativ nouă a dreptului, în special a celui românesc, fiind evitată și încă insuficient acoperită atât de jurisprudență, cât și de doctrină. Reticența judecătorilor și a profesorilor de drept probabil se explică prin controversile pe care le stârnete acest subiect.

Odată ce însuși Codul Civil afirmă că prejudiciul trebuie să fie cert și previzibil¹, încadrarea șansei în aceste exigențe este adesea mult prea dificil de realizat.

Cu toate acestea, pierderea șansei prinde formă și consacrare juridică atunci când este consecința culpei altei persoane, prin care aceasta aduce atingere cursului normal al evenimentelor și astfel determină dispariția posibilității producerii unei întâmplări favorabile așteptate în viitor, concretizate, fie într-un câștig, fie în evitarea unei pierderi.²

Ca subcategorie a răspunderii civile, pierderea șansei își are geneza în Franța secolului XIX, decizia Curții de Casație franceze, prin care a fost admisă răspunderea unui oficial ministerial pentru faptul că, din culpa sa, reclamantul a fost privat de o procedură care i-ar fi dat posibilitatea să

¹ Art. 1533 C. civ. "Debitorul răspunde numai pentru prejudiciile pe care le-a prevăzut sau pe care putea să le prevadă ca urmare a neexecutării la momentul încheierii contractului, afară de cazul în care neexecutarea este intenționată ori se datorează culpei grave a acestuia."

² Art. 1532 C. civ alin (2) "Prejudiciul ce ar fi cauzat prin pierderea unei șanse de a obține un avantaj poate fi reparat proporțional cu probabilitatea obținerii avantajului, ținând cont de împrejurări și de situația concretă a creditorului."

câștigate un proces, devenind celebră în întreaga lume pentru că a creat un nou precedent judiciar. După aceasta, au urmat alte decizii favorabile pentru cei prejudiciați prin pierderea șanse, printre care și condamnarea unui avocat care a ratat termenul limită pentru apel și, astfel, l-a lipsit pe clientul său de șansa de a câștiga procesul.³

Încet, dar totodată sigur și constant, spre a doua jumătate a secolului XIX acest nou tip de prejudiciu și-a câștigat locul pe harta răspunderii civile atât delictuale, cât și contractuale. Curajul instanțelor este resimțit mai cu seamă printr-o hotărâre din 1970, prin care a fost indemnizată văduva unui student în anul al șaselea la medicină, rănit mortal într-un accident, pentru că a fost lipsită de posibilitatea de a se bucura de situația financiară rezultată din veniturile preconizate pentru profesia pe care soțul ei urma să o desfășoare.⁴

Particularitățile naturii juridice a prejudiciului cauzat din pierderea șanse:

Vom începe prin a cita renumitul adagiu *restitutio in integrum*, întrucât chiar în esența lui rezidă fundamentul răspunderii pentru pierderea unei șanse, atâta vreme cât cel păgubit este îndreptățit la repararea integrală a pierderii efectiv suferite și a beneficiului nerealizat, atunci de ce nu am încadra șansa și pierderea ei deopotrivă în obiectul reparației?

1. Pierderea șanse - un nou tip de prejudiciu

Chiar dacă teoria pierderii de șansă este privită cu rețineri întrucât justifică existența unui oarecare “risc de certitudine”, aceasta se încadrează într-o veritabilă formă a prejudiciului indemnizabil. Reticența jurisprudenței și a doctrinei în privința acestei teorii se explică probabil prin faptul că dreptul român a privit multă vreme negativ prejudiciul viitor, afirmând că nu se poate cere despăgubire pentru o daună incertă, eventuală, ceva ce se poate întâmpla numai în viitor.⁵ Cu trecerea timpului, viziunile s-au schimbat, devenind tot mai flexibile, iar odată cu adoptarea Noului Cod Civil a fost introdusă și noțiunea de reparare a prejudiciului viitor în cadrul art. 1385, sub condiția ca producerea acestuia să fie neîndoielnică.⁶

2. Pierderea șanse - prejudiciu virtual

Incontestabil, criticile care privesc prejudiciul rezultat din pierderea șanse își regăsesc justificarea în natura ambiguă a acestuia. Tot ce ține de domeniul viitorul are o certitudine relativă, asupra lui plutind întotdeauna elementul necunoscutului - *alea*. Chiar prin natura sa, șansa realizării unui obiectiv, oricât de bine pus la punct nu ar fi, este totuși aleatorie, deoarece îndeplinirea acestuia depinde, de un ansamblu de factori obiectivi și subiectivi, pe care nu îi putem controla. Astfel, de fiecare dată când suntem în culmea nerăbdării așteptând întâmplarea unui eveniment favorabil, de cealaltă parte a monedei stă corelativ și riscul unui eșec, respectiv neproducerea evenimentului mult așteptat.

Anume aceasta a fost rațiunea legiuitorului atunci când a reglementat condiția caracterului neîndoielnic pe care trebuie să o îndeplinească șansa. Tot din acest motiv este necesar să facem distincția dintre prejudiciile eventuale și cele virtuale⁷, atât de des confundate. Chiar dacă linia dintre cele două noțiuni este adesea foarte fină, prejudiciul eventual este lipsit de certitudine, aflându-se la nivel de dorință și aspirație lipsită de fundament, astfel, acesta nu-l îndreptățește la reparație pe cel păgubit, însă, de cealaltă parte stă prejudiciul virtual, așa cum este și șansa pierdută, care are un grad sporit de certitudine din punct de vedere al întâmplării sale și astfel justifică acordarea de despăgubiri.

Într-adevăr, încă persistă un caracter vag al criteriilor de diferențiere dintre cele două tipuri de prejudicii, îngreunând astfel munca instanțelor de judecată, și totodată lăsând mult loc pentru interpretare. Totuși, care este linia de demarcație dintre un prejudiciu eventual care nu se bucură de dreptul la reparație și cel virtual a cărui despăgubire este legitimă?

³ Ch. Req., C.Cass., Dec. 17 juillet 1889

⁴ Cass. Crim., Dec. 24 fevrier 1970

⁵ L. Pop, *Tratat de drept civil. Obligațiile. Volumul II Contractul*, Ed. Universul Juridic, București, 2009, p. 655

⁶ Art. 1385 alin (2) C. civ. “Se vor putea acorda despăgubiri și pentru un prejudiciu viitor dacă producerea lui este neîndoielnică.”

⁷ Oana Gligan, “Pierderea unei șanse privită prin prisma condițiilor răspunderii civile”,

<https://dreptmd.wordpress.com/2015/02/08/pierderea-unei-sanse-privita-prin-prisma-conditiilor-raspunderii-civile/>

Surprinzător sau nu, regăsim răspunsul într-o știință externă lumii dreptului, de această dată una exactă: matematica. Cu ajutorul probabilității și a calculului verosimilității producerii evenimentului favorabil mult așteptat putem aprecia dacă un prejudiciu este sau nu potențial (virtual). Printr-o analiză obiectivă, raportată la condițiile materiale preexistente faptei ilicite, se poate trage linia dintre o simplă eventualitate și un curs firesc al lucrurilor care a fost întrerupt prin acea faptă. Așadar, încet, trecem din tărâmul ipoteticului, al incertitudinii, dominat în totalitate de subiectivism, pe terenul lucrurilor actuale, posibile, obiective, celor care erau cât pe ce să fie aduse la îndeplinire, dar care au fost perturbate de evenimentul nefast.

3. Natura juridică dublă a prejudiciului

Teoria pierderii unei șanse are o particularitate foarte interesantă și anume, simbioza a două prejudicii distincte. Un prejudiciu inițial, cu caracter abstract, care este materializat de șansa propriu-zisă, de posibilitatea participării la evenimentul favorabil și un prejudiciu final, având caracter concret, întruchipat de avantajul de care victima a fost lipsită sau de paguba pe care aceasta ar fi putut să o evite. Chiar dacă între cele două prejudicii există o puternică legătură, acestea nu sunt echivalente, ultimul doar contribuind la cuantificarea celui dintâi. Prejudiciul inițial are o existență de sine stătătoare, fiind, de fapt, cel care are valență juridică în cadrul teoriei pierderii unei șanse, însă a cărei existență și întindere este condiționată de prejudiciul final.⁸

Pentru o mai clară prefigurare a lucrurilor, voi veni cu exemplul studentului care din cauza unui accident rutier nu s-a prezentat la examen. În acest caz, prejudiciul inițial este reprezentat de posibilitatea participării studentului la examen, iar cel final de reușita și promovarea acestuia, reușită care i-ar fi asigurat studentului bursa dorită.

Este evident că nu avem certitudinea faptului că studentul ar fi avut o reușită excelentă la examen, pentru acest lucru trebuie să știm parcursul său de până la accident, capacitățile și pregătirea acestuia. Totodată, este cert că studentul, în urma accidentului, a fost lipsit de dreptul de a fi prezent la examen, iar această certitudine îl îndreptățește la despăgubire, criteriile obiective enunțate mai sus, fiind doar folosite pentru a da o măsură prejudiciul suferit de acesta.

Așadar, putem sesiza o similitudine între natura juridică a prejudiciul specific pierderii unei șanse și a prejudiciului moral privit generic, întrucât niciunul dintre acestea nu poate fi nici cuantificat, nici reparat integral. Ceea ce se urmărește prin reglementarea acestor teorii este nevoia umană de consolare, de încercare a diminuării unui regret.

4. Specificul relației de cauzalitate a prejudiciului rezultat din pierderea șansei

După cum am precizat mai sus, majoritatea opiniilor nu dau dovadă de un prea mare entuziasm în ceea ce privește despăgubirea pierderii de șansă. Pe fondul dezlănțuirii spiritului uman litigios, a evoluției tehnologice, dar și a accesului nelimitat la informație, numărul acțiunilor în despăgubire este într-o continuă și alertă creștere, oamenii încercând să găsească un responsabil chiar și pentru cele mai mici inconveniente ale vieții. Într-o asemenea întrecere a prejudiciilor, indiscutabil, juriștilor le revine misiunea de a discerne între o pagubă reală și una mascată.

Cheia de boltă a teoriei pierderii de șansă este relația de cauzalitate dintre fapta ilicită și prejudiciul pretins. Astfel, dacă reclamantul reușește să facă dovada relației dintre lipsirea sa de șansă și evenimentul nefast, atunci se poate prevala de o despăgubire proporțională. O speță care ne-a atras atenția și care aparent nu s-ar încadra în teoria pierderii de șansă se întâmpla în Belgia anul 2004.⁹

Este cazul unei tinere care a fost agresată de fostul său prieten, aruncându-i-se acid sulfuric pe față. Victima a chemat în judecată statul și orașul Liège pentru că n-au fost luate măsuri de protecție în ce o privește, având în vedere că agresorul era cunoscut ca fiind periculos și că anterior victima a anunțat organele de poliție care n-au luat măsuri de protecție. Curtea de Apel din Liège a

⁸ L.R. Boilă, *Discuții privind prejudiciul cauzat prin pierderea șansei de a obține un avantaj în cadrul răspunderii civile delictuale* în *Dreptul nr. 7/2010*, p.110

⁹ *Droit de la responsabilité*. Morceaux choisis, Formation permanente, Liège, Larcier, 2004, <https://orbi.uliege.be>

estimat șansele victimei de a nu fi fost agresată dacă ar fi fost luate măsuri de organele abilitate la un procent de 50% obligând în solidum statul belgian și orașul Liège să repare jumătate din prejudiciul suferit de victimă. Soluția a fost desființată de Curtea de Casație cu motivarea că nu s-a făcut dovada raportului de cauzalitate dintre lipsa măsurilor de protecție a victimei și prejudiciul pretins. Rejudecând, Curtea de Apel din Bruxelles a reținut că victima avea șansa de 80% să nu fie atacată dacă erau luate măsuri de protecție.¹⁰

Prin urmare reținem că neglijența statului belgian în a lua măsuri de siguranță socială și atitudinea pasivă a organelor de poliție la sesizările tinerei, au creat premisele necesare pentru ca atacul să aibă loc, contribuind indirect la prejudiciul suferit de către aceasta.

Condițiile speciale ale răspunderii în cazul pierderii șansei

Pentru a putea fi angajată răspunderea în cazul în care o șansă a fost pierdută, aceasta trebuie să îndeplinească pe lângă condițiile clasice ale răspunderii civile, câteva condiții speciale care o individualizează.

1. Realitatea șansei.

Fiecare probabil are propriile mici sau mari regrete, majoritatea din ele fiind cauzate de omisiunea de a profita de anumite șanse. Fie că vorbim de curajul de a pleca la un loc de muncă mai bun, de a se înscrie la facultatea mult dorită sau de a participa la un concurs, fiecare dintre acestea reprezintă șanse pe care le-am ales să le omitem.

Diferența dintre șansa în accepțiunea ei din limbajul comun și cea *stricto sensu* care face obiectul acestui articol este că primele nu reprezintă veritabile probabilități, ci doar simple proiecții în mintea noastră, neîndeplinirea cărora nu ne îndreptățește la o despăgubire.

Pentru a fi îndeplinită condiția realității, șansa trebuie să existe dincolo de domeniul imaginarului, ea trebuie să aibă toate prerogativele pentru a putea fi evaluată obiectiv. Din acest motiv, șansa nu este reală atunci când aceasta îmbracă forma unei simple dorințe. Pierderea șansei antrenează răspunderea doar atunci când certitudinea îndeplinirii acesteia reiese chiar din cursul firesc al lucrurilor. Șansa reclamată trebuia, în lipsa evenimentului nefericit, să fi avut toate premisele pentru a se transforma într-o veritabilă realitate.

2. Seriozitatea șansei.

În analiza criteriului seriozității șansei, trebuie să facem distincția între două ipoteze și anume: prima ipoteză, pe care o voi numi progresivă, cea în care victima se afla în procesul realizării șansei, evenimentul favorabil fiind în derulare și cea de-a doua ipoteză, latentă, în care șansa nu se afla încă în curs de realizare. Un exemplu practic pentru prima situație este eșuarea încheierii unui contract aflat în plină negociere ca urmare a intervenției frauduloase a unui terț, iar pentru ipoteza șansei aflate în fază latentă, voi lua exemplul cursei de cai, în care calul n-a putut lua startul ca urmare a faptei culpabile a transportatorului de a-l aduce la timp la eveniment.

Așadar, criteriul de delimitare dintre cele două ipoteze este unul temporal, și anume, “proximitatea momentului la care speranța dispărută se putea concretiza”¹¹. Într-o altă formulare, putem spune că pentru a fi serioasă, șansa trebuie să beneficieze de un procent înalt de probabilitate raportat la factorii obiectivi.

Concluzie:

Crearea noului precedent prin care șansa a câștigat valoare juridică reprezintă o transformare și o deschidere a mentalității atât la nivel popular, cât și la nivel instituțional, totodată fiind o confirmare a faptului că adesea legislația este depășită de realitatea zilelor noastre.

În pofida subtilității naturii sale, a dificultății de cuantificare, dar și a numeroaselor critici, teoria pierderii unei șanse merită atenția colectivă, întrucât reprezintă o necesitate a societății în care trăim, cu atât mai mult cu cât misiunea juriștilor este cea de a scoate la lumină nevoile sociale pe care legea a omis să le vadă.

¹⁰ S. Neculaescu, *Pierderea șansei – prejudiciu reparabil* în Revista Studii de Drept Românesc, nr. 4/2009, p. 329

¹¹ S. Neculaescu, *Pierderea șansei – prejudiciu reparabil* în Revista Studii de Drept Românesc, nr. 4/2009, p. 329